

Ιωάννης Σιγούρος

(Ο Ιωάννης Σιγούρος είναι εκπαιδευτικός της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης και Υποψήφιος διδάκτορας στο Τμήμα Γλώσσας Φιλολογίας και Πολιτισμού Παρευξείνιων Χωρών του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης)

Η παραδοσιακή αρχιτεκτονική των αρχοντικών στη Μαρόνεια στην ύστερη περίοδο της Τουρκοκρατίας**Abstract**

Maroneia located on the shores of the Aegean Thrace located about 30 km SE of Komotini. The long history of the ancient city-state of Maroneia begins with the settlement of colonists from Chios in the first half of the seventh century BC in the vicinity of the site of Agios Haralampos. Archaeological research has brought in to light important monuments and archaeological finds make Maroneia one of the most important ancient Greek centers along the shores of the Aegean Sea. The archaeological evidence in Maroneia witness the continuation of prosperity of the city in the Roman era throughout the Byzantine and the post - Byzantine period. The frequent piratical raids in the city during the Ottoman occupation forced the residents to abandon the ancient city and resort to 4 km further constructing there the "New Maroneia". The peak of the new settlement will be continued during the Ottoman occupation as well, historical sources and the monuments of the town reveal. Indisputable evidence of the economic strength and the upper cultural level of the residents in New Maroneia is the large number of mansions in the area such as Tavaniotis`, Karavas`, Agelaridis`, Paraskevas`, Fotiadis`, Leontaridis` and Pervanas` houses which are considered representative samples of houses in Maroneia mature according to the traditional Thracian architecture.

During the period of turkocracy Maroneia, like the rest of the urban centres of Thrace, present the common architectural tradition of the wider cultural unity of the Ottoman Empire. There appear in mansions certain architectural peculiarities, sometimes typical of the greater thracian district, or in times past of the wider balcan district. The sahnisi (small closed gallery) of the storey with the twin or triple lattice windows, the heavy, double front door, the fireplace, the characteristic astreha (protrusion of the roof), the hajiati (oblong awning on the storey or strut-using extension in the yard), the misantra (built-in wooden cupboard for cover and home utensils), the ceilings decorated with elaborate ornaments are some other architectural and decorative peculiarities met in maroneian mansions.

The function of the maroneian residence seems to be an inviolable, almost determinist, result of the socioeconomic structures of the time. Architecture in Thrace presented great development and a unique character. That architecture, as it lived and was developed, we study in the archive of the doulgerides (Mason guild) who are self governed according to their traditional institutions.

The study of traditional architecture contributes to the acquiring of knowledge concerning the function of aesthetics and thought of the folk creator, through the practical solutions given each time to the problems faced in everyday life. The residence constitutes the shelter of the human but also a base for the outer world. Thus, the researcher

is capable of collecting important information regarding the behaviour and way of acting of man both in private and public life.

The study of local architecture of the mansions of Maroneia can contribute to the folklore and ethnological survey not only of the area but also of the surroundings in order to preserve the traditional character of the settlement. This way the tourism and the economic development of the region can be boosted since Maroneia can be one of the main tourist attractions in Thrace.

Πρόλογος

Η μελέτη του παραδοσιακού (για την επιστημονική χρήση των όρων *παραδοσιακός* και *λαϊκός* βλ. Κυριακίδου-Νέστορος, 1989: 43) σπιτιού προσφέρει στον ερευνητή τη δυνατότητα να διεισδύσει στη λειτουργία του πρώτου κοινωνικού πυρήνα, που είναι η οικογένεια. Η κατοικία αποτελεί το καταφύγιο του ανθρώπου, αλλά και το ορμητήριό του στον έξω κόσμο. Έτσι, ο ερευνητής είναι σε θέση να συγκεντρώσει σημαντικές πληροφορίες για τη συμπεριφορά και τη δράση του ανθρώπου τόσο στον ιδιωτικό όσο και στο δημόσιο βίο. Η σπουδή της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής συμβάλλει στην απόκτηση γνώσεων που αφορούν τη λειτουργία της αισθητικής (Samaran, 1981: 76 και Κυριακίδου-Νέστορος, 1986: 98) και της σκέψης του λαϊκού δημιουργού, μέσα από τις πρακτικές λύσεις που δίνει στα προβλήματα που αντιμετωπίζει στην καθημερινότητά του (Λουκάτος, 1978: 163 κ.ε.).

Σύντομη αναφορά στην ιστορία της Μαρώνειας

Η πόλη κράτος της Μαρώνειας ιδρύθηκε από Χιώτες αποίκους, στη θέση Άγιος Χαράλαμπος, στις νοτιοδυτικές πλαγιές του Ισμάρου, το α' μισό του 7ου αι. π.Χ. (βλ. εικ. 1 και 2). Κατά τον 5ο αι. π.Χ. ήταν ένα δυναμικό εμποροναυτικό και πολιτιστικό κέντρο (βλ. εικ. 3 σ. 15), ενώ τον 4ο αι. π.Χ. κατασκευάζεται ο οχυρωματικός περίβολος (βλ. εικ. 4 σ. 16), το λιμάνι (βλ. εικ. 5) και το ιερό του Διονύσου (βλ. εικ. 6). Εκτός από τον Θεό του κρασιού στη Μαρώνεια λατρεύονται ο Απόλλωνας, η Δήμητρα και οι θρακικής καταγωγής θεοί και ήρωες Ήλιος, Θράκας Ιπέας, Μάρωνας και Ρήσος. Κατά τους περσικούς πολέμους η πόλη κατακτήθηκε από τον Ξέρξη (513 π.Χ.), ενώ μετά από την απελευθέρωσή της γίνεται μέλος της Αθηναϊκής Συμμαχίας (478/7 π.Χ.), οπότε μπαίνει στη σφαίρα επιρροής της Αθήνας.

Στους ελληνιστικούς και στους αλεξανδρινούς χρόνους η πόλη ελεγχόταν από το κράτος των Μακεδόνων και των διαδόχων του Μ. Αλεξάνδρου (350 - 197 π.Χ.), ενώ από το 197 - 189 π.Χ. η Μαρώνεια είναι κάτω από την επιρροή του βασιλιά Αντίοχου Γ' της Συρίας. Οι ανασκαφικές έρευνες έφεραν στο φως μια ευρύχωρη κατοικία, της υστεροκλασικής περιόδου, με ψηφιδωτό δάπεδο του β' μισού του 4^{ου} αι. π.Χ. (βλ. εικ. 7) και το θέατρο της πόλης, που χρονολογείται στα ελληνιστικά χρόνια, χωρητικότητας 1.200 - 1.300 θεατών (βλ. εικ. 8).

Τον 2ο αι. π.Χ. η πόλη αποδέχεται τη Ρωμαϊκή Ειρήνη (Pax Romana), όπως μαρτυρεί ενεπίγραφη στήλη που εντοπίστηκε κοντά στο λιμάνι, ενώ το 46 μ.Χ. ο αυτοκράτορας Κλαύδιος ανακήρυξε την περιοχή της Θράκης ρωμαϊκή επαρχία. Την ίδια εποχή, μαζί με τους θεούς του ελληνικού πανθέου, λατρεύονται και θεοί της Ανατολής όπως η Ίσιδα, ο Άνουβις, ο Σέραπις και ο Αρποκράτης. Στους ρωμαϊκούς χρόνους το θέατρο μετατράπηκε σε αρένα και στην αγορά κατασκευάστηκε πρόπυλο (βλ. εικ. 9 και

10) για να τιμηθεί ο αυτοκράτορας Αδριανός ο οποίος επισκέφθηκε την πόλη ανάμεσα στα έτη 124-125 π. Χ.

Στην πρωτοβυζαντινή περίοδο διάφοροι λαοί του Βορρά πραγματοποιούν διαδοχικές επιδρομές στη Μαρόνεια. Οι Ούννοι το 441 μ.Χ., οι Βούλγαροι το 491-515 μ.Χ., οι Άντες το 517-578 μ.Χ. και, τέλος, οι Άβαροι το 583-679 μ.Χ. Οι βυζαντινοί αυτοκράτορες αντιμετώπισαν με επιτυχία τις επιθέσεις αυτές κι έτσι η Μαρόνεια παρέμεινε ελεύθερη. Τα αρχαιολογικά ευρήματα αποδεικνύουν ότι η πόλη παραμένει σε μεγάλη ακμή ως τα χρόνια των Παλαιολόγων. Στη θέση *Παλαιόχωρα* αποκαλύφθηκε παλαιοχριστιανική βασιλική του 6ου αι. (βλ. εικ. 15) η οποία καταστράφηκε και επανιδρύθηκε στην ίδια θέση (βλ. εικ. 14). Στην περιοχή της Σύναξης αποκαλύφθηκε παλαιοχριστιανική βασιλική του 6ου αι. (βλ. εικ. 16 και 17) η οποία αργότερα καταστράφηκε και στη θέση της ιδρύθηκε τον 9ο αι. μοναστηριακό συγκρότημα (βλ. εικ. 18 και 19). Επίσης, στη θέση *Άγιος Χαράλαμπος* ιδρύθηκε, τον 11ο αι., τρίκλιτη βασιλική (βλ. εικ. 20) πάνω στα ερείπια παλαιότερου ναού του 9ου αι. (βλ. εικ. 22 σ.), η οποία, όπως μαρτυρεί το σύνθρονο των αρχιερέων που βρέθηκε στο ιερό (βλ. εικ. 21), ήταν ο επισκοπικός ναός της πόλης. Από τη βυζαντινή οχύρωση της πόλης (βλ. εικ. 11 και 12) διατηρούνται τμήματα σε σημαντικό ύψος. Μάλιστα, κοντά στην παραλία του *Αγίου Χαράλαμπος* διατηρείται οχυρωματικός πύργος ύψους 14 μ. (βλ. εικ. 13).

Η τουρκοκρατία στη Μαρόνεια ξεκινά το 1365, όταν ο σουλτάνος Μουράτ Α΄ κατέλαβε την Αδριανούπολη, ανακηρύσσοντάς την πρωτεύουσα του βασιλείου των Οσμανιδών. Η περίοδος της τουρκοκρατίας έφερε αναστάτωση, αναρχία και δημιουργήσε ανασφάλεια στους κατοίκους. Αποτέλεσμα αυτών ήταν οι συχνές πειρατικές επιδρομές οι οποίες ανάγκασαν τους Μαρωνίτες να μετακινηθούν 4 χμ. βορειότερα (;16ος αι.), χτίζοντας εκεί τη Νέα Μαρόνεια (βλ. εικ. 23 και 24). Το φορολογικό σύστημα της οθωμανικής αυτοκρατορίας λειτούργησε προς όφελος των Μαρωνιτών, αφού οι φόροι που έπαιρνε η Αυτοκρατορία από τη Μαρόνεια, προοριζόταν για την κάλυψη των εξόδων διαφόρων ευαγών ιδρυμάτων του οθωμανικού κράτους. Ακόμη, οι Τούρκοι υποχρέωσαν τους Μαρωνίτες να αφιερώσουν τις καλλιεργήσιμες εκτάσεις τους σε διάφορα οθωμανικά φιλανθρωπικά ιδρύματα. Τα γεγονότα αυτά ήταν η αιτία να δοθεί το πρόνομο στους Μαρωνίτες της διατήρησης του δικαιώματος της κληρονομιάς, με αποτέλεσμα να αγοράζουν νέα κτήματα, επεκτείνοντας έτσι τους ελαιώνες και τα αμπέλια τους και αυξάνοντας έτσι την τοπική παραγωγή. Αυτό είχε ως συνέπεια την αύξηση του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων, σημειώνοντας έτσι η Μαρόνεια μια πρωτόγνωρη, για την εποχή, ευημερία. Στα μέσα του 19ου αι. η Μαρόνεια συνεχίζει να ακμάζει. Διαθέτει αρκετά καταστήματα, έξι νερόμυλους και 350 σπίτια με 2.000 κατοίκους οι οποίοι ασχολούνται κυρίως με τη γεωργία, την κτηνοτροφία, τη μεταξουργία, την κεραμοπλαστική και το εμπόριο. Η Μαρόνεια διοικείται από ανεξάρτητη Κοινότητα με τα εξής διοικητικά όργανα: α) τον Πρόεδρο, β) τη Δημογεροντία, γ) την Επιτροπή των Ιερών Ναών, δ) την Επιτροπή των Σχολών και ε) τη Γενική Συνέλευση. Την ίδια εποχή λειτουργούν στην πόλη δύο ενοριακοί ναοί ο Άγιος Ιωάννης και η Κοίμηση της Θεοτόκου (βλ. εικ. 25 και 26), δύο σχολικά συγκροτήματα όπου στο ένα στεγαζόταν το Αρρεναγωγείο (βλ. εικ. 27) και στο άλλο το Παρθεναγωγείο με το Νηπιαγωγείο (βλ. εικ. 28 και 29). Στα 1905 ιδρύεται στην Κοινότητα, λόγω πληθώρας μαθητών, νέο διώροφο διδακτήριο, με δαπάνη των πλούσιων Μαρωνιτών ευεργετών αδελφών Χατζέα, (βλ. εικ. 30 και 31) ως παράρτημα του Αρρεναγωγείου.

Μετά την ενσωμάτωση της Θράκης στην ελληνική επικράτεια (1920) η Μαρόνεια αναγνωρίζεται ως κοινότητα του ελληνικού κράτους, με το Βασιλικό Διάταγμα της

30ής Ιουλίου του 1924 (Φ.Ε.Κ. Α΄ 194/14-08-1924), αποτελούμενη από τους συνοικισμούς της Μαρώνας, των Προσκυνητών, του Οχυρού, της Κρωβύλης, των Ασκητών και των Πετρωτών (Νομαρχία Ροδόπης. Δ/ση Εσωτερικών).

Την περίοδο του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, εξαιτίας του βουλγαρικού εποικισμού στη Θράκη, πολλοί Μαρωνίτες εγκατέλειψαν τις εστίες τους και μετανάστευσαν σε άλλες πόλεις όπως στη Δράμα, στην Καβάλα στη Θεσσαλονίκη στη Θάσο και στη Σαμοθράκη, για να επαναπατριστούν πολλοί από αυτούς μετά το τέλος του Πολέμου.

Την περίοδο του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου ακολουθεί νέα προσπάθεια εποικισμού των Βουλγάρων στη Μαρώνα, ενώ ταυτόχρονα γίνεται συστηματική προσπάθεια εκβουλγαρισμού του ελληνικού πληθυσμού. Το 1945, κατά την αποχώρηση των Βουλγάρων από τη Μαρώνα, πραγματοποιείται λεηλασία και καταστροφή σε ό,τι είχε απομείνει.

Την καταστροφή της πόλης συμπλήρωσε ο εμφύλιος πόλεμος (1946-1949). Την εποχή αυτή καταστράφηκαν πολλές κατοικίες και μεγάλο μέρος του πληθυσμού εγκατέλειψε για μια ακόμη φορά τις εστίες του. Τελικά, η ζωή στη Μαρώνα θα βρει τον κανονικό της ρυθμό μετά το 1960.

Η βουλγαρική κυριαρχία στη Μαρώνα, τους δύο μεγάλους Πολέμους του 20ού αι., άφησε πίσω της μεγάλες συστηματικές καταστροφές, με αποτέλεσμα να εξαφανιστούν όλα σχεδόν τα γραπτά μνημεία που θα πρόσφεραν στους ερευνητές χρήσιμες πληροφορίες για τη ζωή της Μαρώνας στα νεότερα χρόνια. Εξαιρεση αποτελεί ο *Κώδικας της Κοινότητας* (Εφραιμίδης, 1980: 161 κ.ε.) που εντοπίστηκε στο αρχείο του ναού της Κοίμησης της Θεοτόκου. Στον *Κώδικα* περιγράφεται λεπτομερώς η λειτουργία των κοινοτικών οργάνων και μπορεί να βρει κανείς πολύ σπάνια έγγραφα που αφορούν αγοραπωλησίες, δωρητήρια, προικοσύμφωνα και επιστολές εξεχόντων προσωπικοτήτων της Μαρώνας (Σιγούρος, 1997: 47-54, 63-71 και 98-103).

Η αρχιτεκτονική και οι συντεχνίες των τεκτόνων στην περιοχή της Θράκης στην ύστερη περίοδο της τουρκοκρατίας

Τα αστικά κέντρα της Θράκης, κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας, παρουσιάζουν την κοινή αρχιτεκτονική παράδοση της ευρύτερης πολιτισμικής ενότητας της τότε Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Στα αρχοντόσπιτα εμφανίζονται κάποιες ιδιορρυθμίες, μερικές φορές χαρακτηριστικές της μείζονος θρακικής και άλλοτε της ευρύτερης βαλκανικής περιφέρειας όπως: αετωματικές ή καμπύλες επιστέψεις, σανιδωτές ξυλεπενδύσεις, πρόστυλα εισόδων κτλ.

Με την ανάπτυξη του ευρωπαϊκού εμπορίου, κατά τον 19ο αι., την επαγγελματική οργάνωση των συντεχνιών και την οικονομική και κοινωνική αναδιοργάνωση του αστικού πληθυσμού της Θράκης, κάνουν την εμφάνισή τους λαμπρά οικοδομήματα, κτισμένα από Ηπειρώτες και Κωνσταντινουπολίτες μαστόρους. Το θρακιώτικο παραδοσιακό αρχιτεκτονικό ιδίωμα δέχεται, με την πάροδο του χρόνου, ευρωπαϊκές επιδράσεις. Αυτό συνέβη λόγω των συχνών μετακινήσεων των Θρακών σε ευρωπαϊκές πόλεις, για τις εμπορικές τους δραστηριότητές. Η ίδρυση σχολείων, η ανοικοδόμηση εκκλησιών και ο στολισμός τους με ξυλόγλυπτα τέμπλα και εικόνες, η ανέγερση μεγάλων κατοικιών και εμποροβιοτεχνικών κτιρίων, δείχνουν το ευρύ φάσμα της οικονομικής και καλλιτεχνικής ακμής της εποχής (Κίζης, 1990: 17).

Η αρχιτεκτονική στη Θράκη είχε μεγάλη ανάπτυξη και ξεχωριστό χαρακτήρα. Αυτήν την αρχιτεκτονική, όπως αναπτύχθηκε και έζησε, την μελετούμε στο αρχείο των

δουλγέρηδων (το εσνάφι των τεκτόνων) το οποίο διεύθυνε μια δωδεκάδα, μια επιτροπεία μαστόρων, που ονομάζονταν *δωδεκάρα* και είχε τον πρωτομάστορά της, που διοικούσε κατά τα παλιά θέσμια. Αυτοί οι παραδοσιακοί θεσμοί ρύθμιζαν τις σχέσεις των μαστόρων, αλλά και των υφισταμένων προς τους προϊσταμένους και το αντίθετο. Πρωτομαστόρας, συνήθως, οριζόταν ο γεροντότερος και ο πιο πεπειραμένος που έφερε τον τίτλο *κάλφας* (αρχιτέκτονας). Αυτός έκλεινε τις συμφωνίες για την ανέγερση μεγάλων κτιρίων, όπως: γεφύρια, πανδοχεία, εκκλησίες, σπίτια κτλ. (Παπαχριστοδούλου, 1948: 271). Η *δωδεκάρα* επέβλεπε την εργασία, μεριμνούσε για το ύψος του ετήσιου μισθού των μαθητευομένων και επέβαλλε ποινές, υλικές ή ηθικές, στους μάστορες, αν αδικούσαν τους υφισταμένους τους (Βουραζέλη-Μαρινάκου, 1950: 67). Άφταστοι λιθοξόοι και χτιστάδες από τη Βούρμπλιανη και την Πυρσόγιαννη, μαραγκοί, στεγάδες και σκαλιστές τέμπλων και ταβανιών από τους Χιονιάδες και το Μέτσοβο, ζωγράφοι από τα Γιάννενα και το Μέτσοβο, διωγμένοι από την τυραννία του Αλή, με το ιδιαίτερο γλωσσάρι τους, με την τεκτονικά κλειστή και μοναστικά αυστηρή ιεραρχία τους, οργανώθηκαν σε ομάδες (εσνάφια ή συντεχνίες), ξεκαλοκαίριαζαν βόρεια (Ρουμανία, Βουλγαρία) και ξεχειμώνιαζαν στη νότια βαλκανική χερσόνησο όπου ο χειμώνας ήταν ηπιότερος (Αναγνωστίδης, 1980: 304-305). Πριν οι μάστορες κλείσουν μια συμφωνία, συγκέντρωναν πληροφορίες για το αφεντικό (*μουχό*, στη συνθηματική τους γλώσσα), αν ήταν ξεμωραμένος (*παπλιάκου*), αν είχε χρήματα (*αν φορούσ' τριότ'*), αν ήταν ελαφρόμυαλος (*αν ήταν γκουλιάρς*) κτλ. Όταν έκλεινε η συμφωνία (*γίνταν' ου φόρους*) ο ιδιοκτήτης κερνούσε ούζα (*ψιμένις*) στο καφενείο. Τη μέρα που έβαζαν τα θεμέλια (*ντιμέλια*) ο ιδιοκτήτης καλούσε τον παπά να κάνει αγιασμό (δοχεία με αγιασμό τοποθετούσαν στη βάση της οικοδομής). Ανάλογα με την οικονομική κατάσταση, ο νοικοκύρης έσφαζε (στοίχειωνε) όρνιθα, αρνί ή μοσχάρι και πρόσφερε στους χτιστάδες κουρμπάνι. Η θυσία αυτή γινόταν ώστε το σπίτι να καθαγιαστεί, να προφυλαχτεί απ' τα στοιχεία και να γίνει γερό. Οι μάστορες εύχονταν να είναι καλορίζικο και στεριωμένο. Ακολουθούσε γλέντι στο οποίο συμμετείχε όλο το χωριό. Όταν τελείωναν τα θεμέλια ερχόταν η στιγμή που ο νοικοκύρης έπρεπε να *ασημώσει* το κεφαλάρι της γωνιάς του σπιτιού με μια λίρα. Όταν η οικοδομή έφτανε στη στέγη, ο πρωτομάστορας στερέωνε στο ψηλότερο σημείο της οικοδομής έναν ξύλινο σταυρό στολισμένο με λουλούδια και δάφνες, σημάδι πως οι εργασίες του κτισίματος έφταναν στο τέλος τους. Αφού ολοκληρωνόταν η κατοικία, οι μάστορες στερέωναν στη σκεπή δύο ξύλα στολισμένα με δάφνες και πρασινάδες στα οποία έδεναν ένα σχοινί για να κρεμάσουν, οι νοικοκυραίοι, οι συγγενείς και οι φίλοι, ό,τι χαρίσματα θα τους προσέφεραν (τσόχα για σαλβάρι, υφαντό για πουκάμισο, μαντίλια, τσεβρέδες, κάλτσες κτλ.) Ακόμα, υπήρχε η συνήθεια το τελευταίο σκαλοπάτι του σπιτιού να το αφήνουν ξεκάρφωτο για να πάρουν *μπαχτσίς* (φιλοδώρημα). Μόλις ερχόταν ο νοικοκύρης για να δει το τελειωμένο σπίτι, προσέφερε για δώρο μαντίλι ή έδινε χρήματα και τότε ο μάστορας κάρφωνε τα τελευταία καρφιά στο σκαλί.

Όσο διαρκούσε το χτίσιμο της κατοικίας οι μάστορες πληρώνονταν κατ' αποκοπή (*ξεκοπής*) ή έπαιρναν μεροκάματο. Όσο εργάζονταν ο ιδιοκτήτης τους πρόσφερε τροφή, κρασί και πολλές φορές τα εργαλεία της δουλειάς τους, όπως: *σαρανταπόδαρο* (πριόνι), *σβανά* (οδοντωτό μαχαίρι), *κουφτιριά* (αξίνα), *σκιουπάρ'* (σκεπάρνι), *ροκάν'*, *αλφάδ'* κτλ. Η δουλειά ήταν σκληρή και οι τεχνίτες δούλευαν απ' την ανατολή μέχρι τη δύση του ήλιου. Επειδή την εποχή αυτή δεν υπήρχε εργατική νομοθεσία, προκειμένου οι μάστορες να διασφαλίσουν τα εργατικά τους δικαιώματα, χρησιμοποιούσαν διάφορα τεχνάσματα: ανέβαιναν στη στέγη για να πάρουν το *σαρανταπόδαρο* (πριόνι) κι έκαναν ώρες να ξαναπιάσουν δουλειά, καθυστερούσαν στην εργασία τους ψάχνοντας για άλλη

κουφτιριά (αζίνα) ή πήγαιναν ολοένα για *μανιούρις* (πέτρες) κ.ά. Τέλος, αν ο νοικοκύρης ήταν δυσαρεστημένος και *ζίστριζε* (απέλυε) το συνεργείο, τότε κανένα άλλο τσούρμο δε δεχόταν να συνεχίσει τη δουλειά σε ένδειξη συναδελφικής αλληλεγγύης. (Παπαθανάση-Μουσιοπούλου, 1985: 94, 95, 99 και 100).

Η παραδοσιακή αρχιτεκτονική των κατοικιών στη Μαρώνεια στην ύστερη περίοδο της τουρκοκρατίας

Ο οικισμός της Νέας Μαρώνειας (βλ. εικ. 37 και 38) αποτελείται από ένα πλήθος πλατωμάτων και καλντεριμιών που υπαγορεύονταν κυρίως από τη γεωμορφολογία του εδάφους και τις ανάγκες άμυνας, παρά το γεγονός ότι οι πειρατικές επιδρομές¹ συνεχίστηκαν παρά την μετακίνηση της Μαρώνειας από το λιμάνι του Αγίου Χαραλάμπους. Οι λιθόστρωτοι δρόμοι του οικισμού είναι στενοί, με πλάτος που διαφοροποιείται σε όλο το μήκος τους. Συνήθως, αποφεύγεται η δημιουργία σταυροειδών συναντήσεων μεταξύ τους, ενώ ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα σημεία συνάντησης των δρόμων, από την άποψη της κλίσης της χαμηλότερης σε υψόμετρο γωνίας των κατοικιών, όπου παρατηρείται τέτοια διάταξη, που να διευκολύνει την επικοινωνία των γειτονικών σπιτιών αλλά και να προσφέρει ευχάριστη θέα (Πουρνάρα, 1984-85: 239). Στο μέσον του οικισμού ρέει μικρό ρυάκι (βλ. εικ. 36) με κατεύθυνση από τα ΝΑ προς τα ΒΔ. Στο κέντρο βρίσκεται η πλατεία απ' όπου διέρχεται και ο κεντρικός δρόμος, ενώ σε διάφορα σημεία της Μαρώνειας υπάρχουν διάσπαρτα ξωκλήσια και βρύσες (βλ. εικ. 32, 33, 34 και 35).

Στη Μαρώνεια, οι κάτοικοι οικοδόμησαν με εντυπωσιακό τρόπο, ακολουθώντας την παραδοσιακή τεχνική των αρχοντόσπιτων της ευρύτερης περιοχής της Θράκης.

Οι κατηγορίες των κατοικιών του οικισμού σε σχέση με τη λειτουργία τους είναι τρεις: α) Τα διώροφα αρχοντικά, β) ο αγροτικός τύπος κατοικίας και γ) Ο προσφυγικός τύπος κατοικίας.

Τα ιδιαίτερα στοιχεία αρχιτεκτονικής και διακόσμησης που χαρακτηρίζουν τα σπίτια του οικισμού είναι:

- Η τριγωνική απόληξη της στέγης, ένα είδος αετώματος είτε πάνω στον άξονα που βρίσκεται η κεντρική είσοδος, είτε πάνω από μικρό κλειστό εξώστη (*σαχνισί*) του ορόφου, στον κεντρικό άξονα όψης (βλ. εικ. 40).
- Η ξύλινη επένδυση ολόκληρης ή ενός τμήματος της οικοδομής.
- Η κλεισμένη με *μπαγδατί* (πηχάκι με σοβά για την επένδυση ξύλινη σκελετού) *αστρέχα* (προεξοχή της στέγης) που φτάνει σε πλάτος το μισό μέτρο (βλ. εικ. 41).
- Η επανάληψη των ίδιων ομοιόμορφων στοιχείων των παραθύρων (*δίδυμα* ή *τρίδυμα* παράθυρα) (βλ. εικ. 42).

¹ Ο ιατρός εγκατεστημένος στη Μαρώνεια, Ηπειρώτης στην καταγωγή, Μ. Μελίρρυτος μαρτυρεί πειρατική επιδρομή που δέχτηκε η Μαρώνεια το έτος 1827 κατά την οποία κατέφθασαν στο λιμάνι του Αγίου Χαραλάμπους πάνω από δέκα πειρατικά πλοία και αφού αιχμαλώτισαν 108 κατοίκους τους εξαγόρασαν με λύτρα που έφτασαν το ποσό των 50.000 γροσίων (Μελίρρυτος, 1871: 21).

Νεότερη επίσης μαρτυρία έχουμε από τον Ν. Γ. Χατζόπουλο (υπηρέτησε ως δάσκαλος στις Φέρες και διεύθυνε προσωρινά το Υποπροξενείο του Πύργου της Αν. Ρωμυλίας) σύμφωνα με την οποία ο πληθυσμός της Μαρώνειας στα 1883 ήταν 300-350 οικογένειες, ενώ έξι χρόνια αργότερα το 1887 είχε περίπου διπλάσιο πληθυσμό (για την πληθυσμιακή εξέλιξη της Μαρώνειας μετά το 1920 (βλ. εικ. 39) ο οποίος όμως μειώθηκε εξαιτίας των ληστροπραξιών των διαβόητων ληστών Πέτκα και Παππά (Παπαχριστοδούλου, 1965: 19).

- Το ξύλινο πλαίσιο των παραθύρων, το οποίο στη στέψη ευρύνεται έντονα και προεξέχει ελαφρά.
- Στα παράθυρα, σε μερικές περιπτώσεις, αντικαθίστανται οι σιδεριές με το *καφάσι* (ξύλινο προστατευτικό πλέγμα) (βλ. εικ. 43).
- Οι εξώθυρες που είναι δίφυλλες, βαριές, από χοντρές τάβλες δεμένες εσωτερικά με οριζόντιες και διαγώνιες τράβες που καρφώνονται με τάβλες με πλατυκέφαλα γυφτόκαρφα (βλ. εικ. 44).
- Το τζάκι (βλ. εικ. 45) με εσωτερικό *μπουχαρί* (χτιστό μπουρί του τζακιού που καταλήγει στην καπνοδόχο) που προεξέχει απ' την τοιχοποιία και διατρυπά την *αστρέχα* που καταλήγει σε ψηλή καπνοδόχο. Στο εσωτερικό μέρος της εστίας ενδιαφέρον παρουσιάζει η *σκούφια* που συνήθως φέρει πτυχώσεις, είναι κατασκευασμένη από σοβά με τριμμένα κεραμίδια και καταλήγει σε οριζόντιο γείσο στο οποίο στηρίζεται η ημικωνική *σκούφια*.
- Τα υλικά δόμησης είναι πέτρα και ξύλο. Η πέτρα, στη μορφή των πέτρινων τοίχων, αποτελεί το φέρον στοιχείο. Το χτίσιμο αυτών των λιθοδομών διακόπτεται, για λόγους αντισεισμικής προστασίας της οικοδομής, από τα *χατίλια* (ξυλόδεσμοι).
- Ο σκελετός του ορόφου είναι ξύλινος και αποτελείται από ένα πλέγμα από οριζόντια, κάθετα και οριζόντια στοιχεία. Τμήμα των τοίχων του ορόφου συχνά προεξέχει και δημιουργεί το *σαχνισί*. Ξύλινα είναι επίσης τα κουφώματα, τα δάπεδα του ορόφου, τα ταβάνια (βλ. εικ. 48 και 49), η στέγη, τα κλιμακοστάσια κτλ. Στην περίπτωση των τοίχων του ορόφου ο φέρον σκελετός γεμίζει με ωμούς πλίνθους και επιχρίεται. Με τον τρόπο αυτόν δημιουργείται ο *σαταμάς* και άλλοτε, σε ελαφρύτερες κατασκευές, οι *μπαγδατότοιχοι* κατασκευασμένοι με οριζόντιες λεπτές ξύλινες πήχες που επιχρίονται με ασβεστοκονίαμα, εμπλουτισμένο, για καλύτερη συνοχή, με ψιλοκομμένο άχυρο (Διζές, & Καρούκης, 1987: 1 και 3-5).

Η λειτουργία της μαρωνίτικης κατοικίας, από την εποχή που εμφανίστηκε μέχρι τα τέλη του 19ου αι., παραμένει η ίδια. Η ύπαρξη και η διάταξη των χώρων του σπιτιού μοιάζει να είναι απaráβατη, σχεδόν νομοτελειακή, απόρροια των κοινωνικοοικονομικών δομών της εποχής, της ανάγκης για άμυνα και των κλιματικών συνθηκών της περιοχής.

Στην πλακόστρωτη προφυλαγμένη με μαντρότοιχο αυλή της κατοικίας βρίσκεται η είσοδος (βλ. εικ. 47) προς το ισόγειο το οποίο περιλαμβάνει βοηθητικούς χώρους. Το ισόγειο χωρίζεται με έναν τοίχο παράλληλο προς τη μεγάλη πλευρά του. Στο πίσω μέρος είναι τα *κελάρια* (αποθήκες) και το *κατώι* (υπόγειο) όπου βρίσκονται τα πιθάρια για την αποθήκευση του κρασιού και του λαδιού, καθώς επίσης και ο πετρόχτιστος τετράγωνος *πάτος* (πατητήρι των σταφυλιών). Πολλές φορές στο ισόγειο συναντάμε το μαγειρείο που έχει τζάκι ή απλή εστία.

Στον όροφο βρίσκονται τα δωμάτια του σπιτιού που επικοινωνούν όλα με το *χαγιάτι* (μακρόστενο υπόστεγο στον όροφο ή υπόστυλη προέκταση στην αυλή), όπου βρίσκεται και το κλιμακοστάσιο. Το *χαγιάτι* είναι προφυλαγμένο από μπροστά με ελαφριά ξύλινη κατασκευή ή μπαγδατότοιχο και τους καλοκαιρινούς μήνες αποτελεί έναν από τους πλέον βασικούς χώρους διήμερευσης των μελών της οικογένειας. Τα υπνοδωμάτια του ορόφου είναι συνήθως τετράγωνα, ηλιόλουστα και με μεγάλα ξύλινα σιδερόφρακτα παράθυρα. Στον όροφο επίσης βρίσκεται ο *καλός οντάς* (δωμάτιο διήμερευσης) ο οποίος, συχνά, διαθέτει *σαχνισί* που κατασκευάζεται για πρακτικούς αλλά και για αισθη-

τικούς λόγους. Το *σαχνισί* προσφέρει περισσότερο χώρο στον *καλό οντά*, τον φωτίζει καλύτερα με τα δίδυμα ή τρίδυμα παράθυρά του, ενώ ταυτόχρονα καταργεί τη μονοτονία του επίπεδου εξωτερικού τοίχου της κατοικίας, προσφέροντας ένα εκπληκτικό αισθητικό αποτέλεσμα με τις αντηρίδες στήριξης που φαίνονται από την εξωτερική πλευρά της κατασκευής.

Η επίπλωση του καλού οντά και των άλλων δωματίων του ορόφου είναι συχνά πολυτελής και περιλαμβάνει *μισάντρα* (εντοιχισμένο ξύλινο ντουλάπι για στρωσίδια και οικοσκευή) (βλ. εικ. 46), υφαντά, στρωσίδια και διάφορα διακοσμητικά σκεύη που έφερναν από την Ευρώπη οι πλούσιοι Μαρωνίτες έμποροι. Τα ταβάνια ήταν πολλές φορές στολισμένα με περίτεχνες διακοσμήσεις που δημιουργούν γεωμετρικά πλέγματα, με τη χρήση μικρών ξύλινων πηχών, σε σχήμα τριγώνων, τετραγώνων, ρόμβων, εξαγώνων κτλ.

Τέλος, η στέγη της κατοικίας έχει σχετικά μικρή κλίση και είναι στρωμένη με κεραμίδια πάνω σε ξύλινο πέτωμα. Πάνω στη στέγη είναι στερεωμένη η, συνήθως, κυλινδρική καμινάδα που κατασκευάζεται από πηλό ή από πέτρες και στη συνέχεια επιχρίεται με ασβεστοκονίαμα (Πουρνάρα, 1984-85: 255-325).

Περιγραφή μαρωνίτικων αρχοντικών

Το 1978 το Υπουργείο Πολιτισμού ανακήρυξε τη Μαρώνεια παραδοσιακό οικισμό, αφού διαπιστώθηκε ότι τα αρχοντικά της παρουσίαζαν ιδιαίτερο αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον. Όμως, παρά την κρατική μέριμνα για τη διατήρηση του παραδοσιακού χαρακτήρα του οικισμού, πολλά όμορφα αρχοντικά παραδόθηκαν στην φθορά του χρόνου ή στην εγκατάλειψη. Το φαινόμενο αυτό αποδίδεται στην απουσία των ιδιοκτητών λόγω μετεγκατάστασης, στο υψηλό κόστος συντήρησης και, κυρίως, στο γεγονός ότι, οι παλαιές αυτές κατοικίες, ανήκουν σήμερα σε πολλούς κληρονόμους, με αποτέλεσμα να είναι δύσκολη η απόφαση για συντήρηση ή ανακαίνιση των κτηρίων αυτών.

Από τα σωζόμενα παραδοσιακά αρχοντικά της Μαρώνειας, που χρονολογούνται στον 19ο αι., ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι κατοικίες των Ταβανιώτη (βλ. εικ. 50 και 51), Καραάβα (βλ. εικ. 52), Αγελαρίδη (βλ. εικ. 53 και 54), Παρασκευά (βλ. εικ. 55), Φωτιάδη (βλ. εικ. 56 και 57), Λεονταρίδη (βλ. εικ. 58, 59, 60 και 61), Περβανά (βλ. εικ. 62 και 63) κ.ά. Από αυτά, τα πιο αντιπροσωπευτικά δείγματα μαρωνίτικων αρχοντικών της ώριμης θρακιώτικης παραδοσιακής αρχιτεκτονικής θεωρούνται οι κατοικίες των **Λεονταρίδη** και **Περβανά**, για τα οποία παρατίθενται, στη συνέχεια, λεπτομερείς περιγραφές:

- Το αρχοντικό του **Λεονταρίδη** είναι μια ευρύχωρη διώροφη κατοικία με μικρό υπόγειο και χρονολογείται στα μέσα του 19ου αι. Οι φέροντες τοίχοι είναι κατασκευασμένοι, κατά περίπτωση, από λιθοδομή με ξύλινες ιμαντώσεις και *τατμά* με γέμισμα λίθων. Έχει ωραία θέα προς τον οικισμό και τη θάλασσα, ενώ η κάτοψη του κτηρίου είναι σε σχήμα «Τ», γύρω απ' τις κεραίες του οποίου είναι οργανωμένοι οι κύριοι χώροι στο ισόγειο και στον όροφο. Παρά το γεγονός ότι νεότερες επεμβάσεις στη διαρρύθμιση και στην επίπλωση του σπιτιού έχουν αλλοιώσει την αρχική του μορφή, εξακολουθεί να χαρακτηρίζεται ως ένα ξεχωριστό μαρωνίτικο αρχοντόσπιτο (Κίζης, 1991: 222).
- Το αρχοντικό του **Περβανά** είναι ένα λιθόκτιστο διώροφο αρχοντικό που χρονολογείται στα 1873. Η κάτοψη του κτηρίου είναι σε σχήμα ορθογωνίου παραλληλογράμμου και ένα από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του είναι η όμορφη

προσαρμογή του σπιτιού στη γραμμή του δρόμου. Η κύρια είσοδος οδηγεί σ' ένα ευρύχωρο δωμάτιο τη μπασιά το επίπεδο της οποίας είναι ίσο με αυτό της αυλής. Η κατοικία έχει υποστεί μεγάλη καταστροφή από την εγκατάλειψη και από τη φυσική φθορά και σήμερα σώζεται μόνο τμήματα της εξωτερικής κυρίως τοιχοποιίας του ισογείου (Διζές, κ.συν. 1987: αρ. κτηματολογίου 199).

Συμπεράσματα

Τόσο η βιβλιογραφική ανασκόπηση όσο και η καταγραφή των παραδοσιακών αρχοντικών της Μαρώνας, που πραγματοποιήθηκε στην παρούσα μελέτη, έδειξε ότι ο οικισμός παρουσιάζει μεγάλο ιστορικό, αρχαιολογικό και αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον.

Στον υφιστάμενο οικισμό της Μαρώνας σώζονται αρκετά αρχοντικά που μαρτυρούν την οικονομική ευρωστία των κατοίκων και παράλληλα μας δίνουν χρήσιμες πληροφορίες για την αρχιτεκτονική, όπως αυτή διαμορφώθηκε στη Μαρώνα, και στον ευρύτερο θρακικό χώρο, στην ύστερη περίοδο της τουρκοκρατίας.

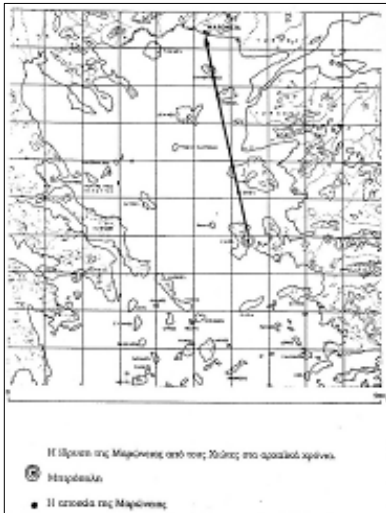
Οι κάτοικοι της Μαρώνας, το Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, αλλά και οι φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης θα πρέπει να εργαστούν ώστε να διασωθεί ο παραδοσιακός χαρακτήρας του οικισμού. Η ιδιαίτερη ομορφιά του τοπίου και η πλούσια ιστορία του σε συνδυασμό με τα σημαντικά μνημεία που διαθέτει, θα πρέπει να αναδειχθούν και να αποτελέσουν έναν από τους κυριότερους τουριστικούς πόλους έλξης, συμβάλλοντας έτσι καθοριστικά στην ανάπτυξη όχι μόνο του οικισμού αλλά και της ευρύτερης περιοχής. Για να υλοποιηθεί ο στόχος αυτός, θα πρέπει να δημιουργηθούν οι κατάλληλες προϋποθέσεις και υποδομές, όπως έγινε πρόσφατα με την αναστήλωση και αναπαλαίωση του αρχοντικού Ταβανιώτη, όπου φιλοξενείται αρχαιολογική συλλογή, της ΙΘ' Εφορείας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων Κομοτηνής, με ευρήματα από την περιοχή της Μαρώνας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- Αναγνωστίδης, Μ. (1980). Μελέτη αναστήλωσης και αναπαλαίωσης κτιρίου Λαογραφικού Μουσείου Κομοτηνής. *Θρακική Επετηρίδα*, 1, 303-312
- Αρχείο Νομαρχίας Ροδόπης. *Φάκελος των Αρχικών Αναγνωρίσεων των Κοινοτήτων του Ν. Ροδόπης*. Κομοτηνή: Νομαρχία Ροδόπης - Δ/ση Εσωτερικών - Τμήμα Τοπικής Αυτοδιοίκησης.
- Βουραζέλη-Μαρινάκου, Ε. (1950). Αι εν Θράκη συντεχνίαι των Ελλήνων κατά την τουρκοκρατίαν. Θεσσαλονίκη: Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών
- Διζές, Ε. & Καρούκης, Π. (1987). *Συντήρηση αξιοποίηση παραδοσιακού οικισμού Μαρώνας*. Κομοτηνή: Νομαρχιακό Ταμείο Ροδόπης
- Εφραιμίδης, Ν. (1980). Ανέκδοτος «Κώδιξ προικοσυμφώνων, πωλητηρίων εγγράφων και διαφόρων δωρεών της Κοινότητος Μαρώνας». *Θρακική Επετηρίδα* 1, 161-168
- Κίζης, Γ. (1991). *Ελληνική παραδοσιακή αρχιτεκτονική*. 8, Αθήνα: Μέλισσα
- Κυριακίδου-Νέστορος, Α. (1986). *Η θεωρία της ελληνικής λαογραφίας: Κριτική ανάλυση*. Αθήνα: Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας
- Κυριακίδου-Νέστορος, Α. (1989). *Λαογραφικά μελετήματα*. Αθήνα: Εταιρεία Ελληνικού Λογοτεχνικού και Ιστορικού Αρχείου
- Λουκάτος, Δ. (1978). *Εισαγωγή στην ελληνική λαογραφία*. Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης

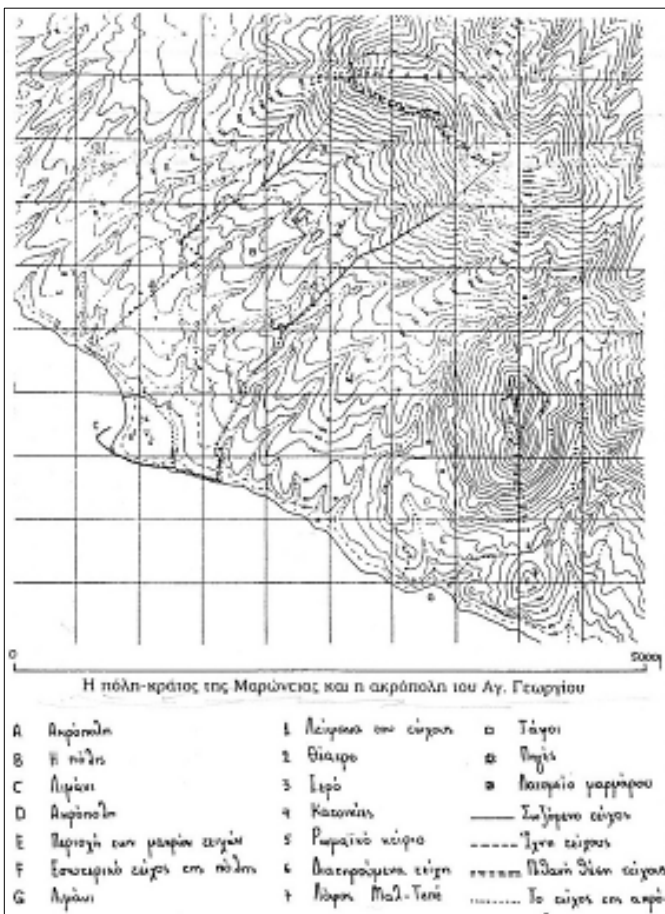
- Μελίρρυτος, Μ. (1871). *Περιγραφή Ιστορική και Γεωγραφική υπ' εκκλησιαστικήν έποψιν της θεοσώστου επαρχίας Μαρωνείας*. Κωνσταντινούπολις: Ε. ΚΑΪΟΛ
- Παπαθανάση-Μουσιοπούλου, Κ. (1985). *Συντεχνίες και επαγγέλματα στη Θράκη: 1685-1920*. Αθήνα: Πιτσιλός
- Παπαχριστοδούλου, Π. (1948). Η θρακική αρχιτεκτονική κατά τον ΙΘ' αιώνα. *Αρχείον Θρακικού Λαογραφικού και Γλωσσικού Θησαυρού*, 14, 271-272
- Παπαχριστοδούλου, Π. (1965). Ο φάκελος 434 περί Θράκης της Βιβλιοθήκης της Βουλής. *Αρχείον Θρακικού Λαογραφικού και Γλωσσικού Θησαυρού*, 31, 5-29
- Πουρνάρα, Κ. (1984-85). *Ο παραδοσιακός οικισμός της Μαρώνειας*. Διπλωματική εργασία. Ξάνθη: Πολυτεχνική Σχολή
- Samagan, C. (1981). *Εγκυκλοπαίδεια της Πλειάδος: Ιστορία και μέθοδοι της*. 2, Αθήνα: Μορφωτικό ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης
- Σιγούρος, Ι. (1997). *Νομός Ροδόπης: Ιστορία, Αρχαιολογία, Γεωγραφία, Ανθρωπογεωγραφία, Πολιτισμός*. Κομοτηνή: Εταιρεία Παιδαγωγικών Επιστημών Κομοτηνής

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΕΙΚΟΝΩΝ

1. Η ίδρυση της Μαρώνειας (α' μισό 7ου αι. π. Χ.)

2. Χάρτης της Θράκης με τις αρχαίες πόλεις

3. Τοπογραφικός χάρτης της πόλης κράτους της Μαρώνειας

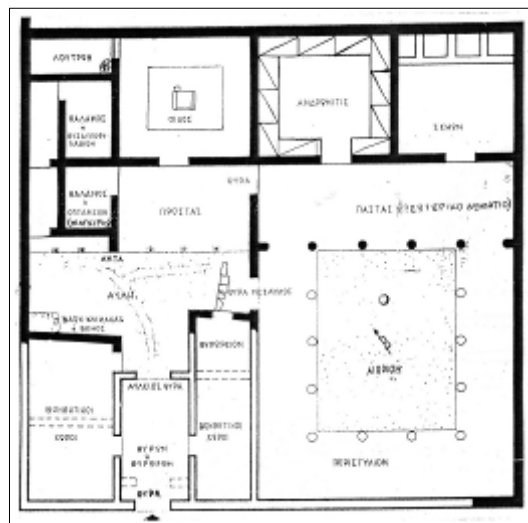
4. Η ακρόπολη του Αγ. Αθανασίου της Μαρώνειας

5. Το αρχαίο λιμάνι της Μαρώνειας

6. Το ιερό του Διονύσου

7. Υστεροκλασική κατοικία στη θέση Παλαιοπηγάδα

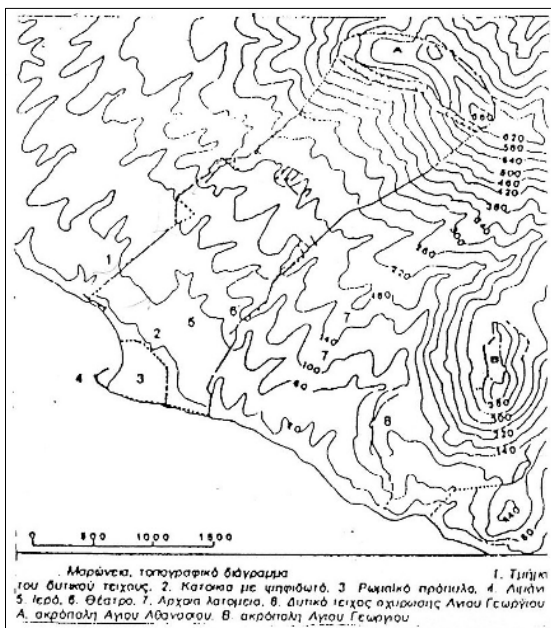
8. Το θέατρο

9. Το ρωμαϊκό πρόπυλο του Αδριανού

10. Το βάθρο του αγάλματος του Αδριανού

11. Στα χρόνια του Βυζαντίου η πόλη συρρικνώνεται και η δραστηριότητα της πόλης περιορίζεται κοντά στο λιμάνι

12. Τμήμα της βυζαντινής οχύρωσης

13. Βυζαντινός οχυρωματικός πύργος (σωζόμενο ύψος 14 μ.)

14. Η παλαιοχριστιανική βασιλική στη θέση *Παλαιόχωρα*

15. Τμήμα ψηφιδωτού δαπέδου της α΄ φάσης
της βασιλικής

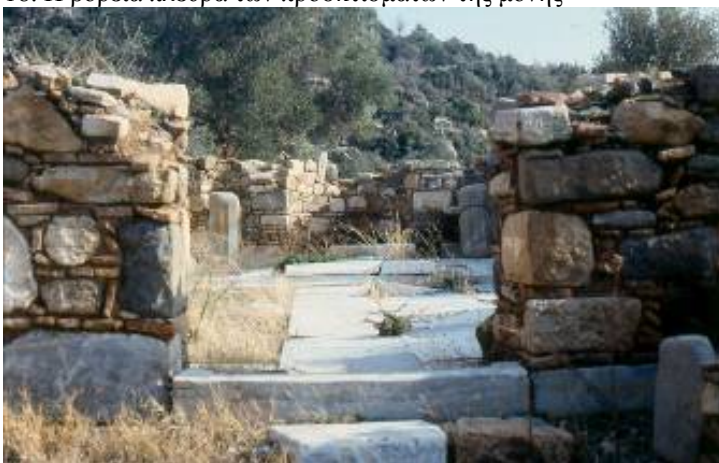
16. Μοναστηριακό συγκρότημα του 9ου αι. μ.Χ. στη Σύναξη

17. Το προσκολλημένο στη βόρεια πλευρά παρεκκλήσι της βασιλικής

18. Η βόρεια πλευρά των προσκτισμάτων της μονής

19. Το μονόχωρο καθολικό της μονής

20. Τρίκλιτη βασιλική του 11ου αι.

21. Το σύνθρονο των αρχιερέων της Βασιλικής

22. Ο προγενέστερος ναός του επισκοπικού ναού

23. Η θέση της Νέας Μαρώνειας

24. Η θέση της Μαρώνειας στο βιλαέτι Αδριανουπόλεως

25. Ο ναός του Αγίου Ιωάννη

26. Ο ναός της Κοίμησης της Θεοτόκου

27. Το Αρρεναγωγείο της Μαρόνειας

28. Οι μαθήτριες του Παρθηναγωγείου και τα νήπια του Νηπιαγωγείου της Μαρόνειας στα 1895-1897 (δεξιά διακρίνεται το Παρθηναγωγείο)

29. Τμήμα της επιγραφής του Παρθεναγωγείου της Μαρώνας

30. Οι Μεγάλοι ευεργέτες της Μαρώνας αφοί Π. Χατζέα
(από αριστερά: Ευστράτιος, Σταύρος, Φώτιος και Ιωάννης)

31. Η Χατζείος Σχολή την ημέρα των εγκαινίων στα 1908

32. Κρήνη στην κεντρική οδό του οικισμού

33. Κρήνη οθωμανικής τεχνοτροπίας

34. Η χατζέιως κρήνη δίπλα στον χώρο που βρισκόταν άλλοτε το Παρθεναγωγείο

35. Η χατζέιως Κρήνη απέναντι από τον ναό της Κοίμησης της Θεοτόκου

36. Τοπογραφικός χάρτης της Μαρώνας στα μέσα του 20ού αι.

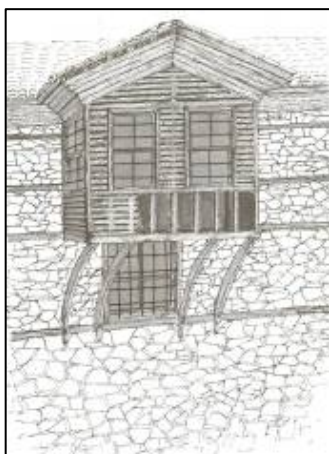
37. Αεροφωτογραφία του παραδοσιακού οικισμού της Μαρώνας (1991)

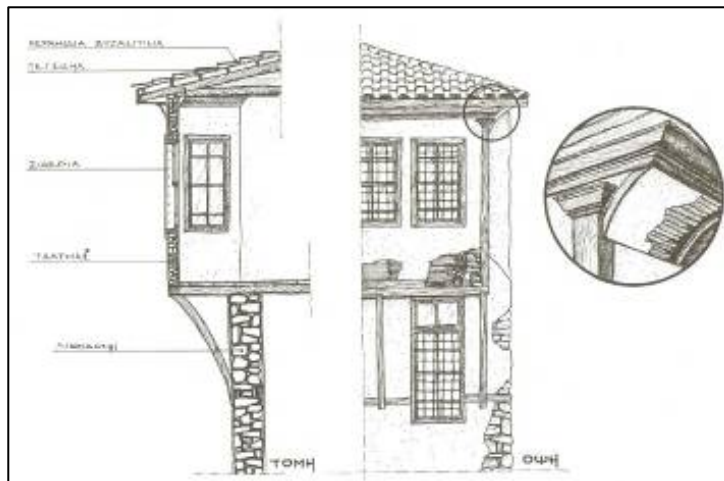
38. Φωτογραφία της Μαρόνειας που χρονολογείται στα 1930
(αριστερά διακρίνεται το επιβλητικό κτίριο του Αρρεναγωγείου)

ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΜΑΡΩΝΕΙΑΣ ΑΠΟ ΤΟ 1920 ΩΣ ΣΗΜΕΡΑ	
ΕΤΟΣ ΑΠΟΓΡΑΦΗΣ	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΤΟΥ ΟΙΚΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΜΑΡΩΝΕΙΑΣ
1940	1.116 κάτ.
1951	654 κάτ.
1961	865 κάτ.
1971	717 κάτ.
1981	624 κάτ.
1991	788 κάτ.
2001	645 κάτ.

39. Πίνακας πληθυσμιακής εξέλιξης της Μαρόνειας

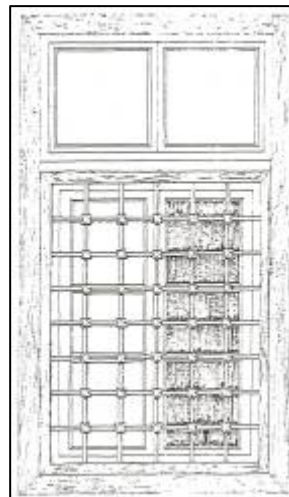
40. Το σαχνισί

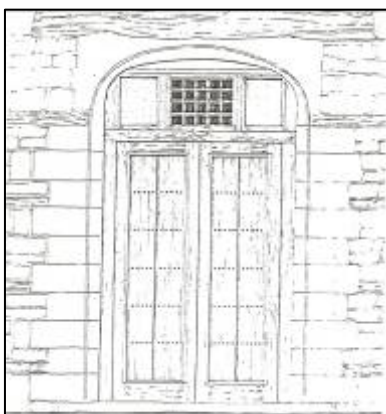
41. Τα υλικά δόμησης και αρχιτεκτονικές λεπτομέρειες των μαρωνίτικων αρχοντικών

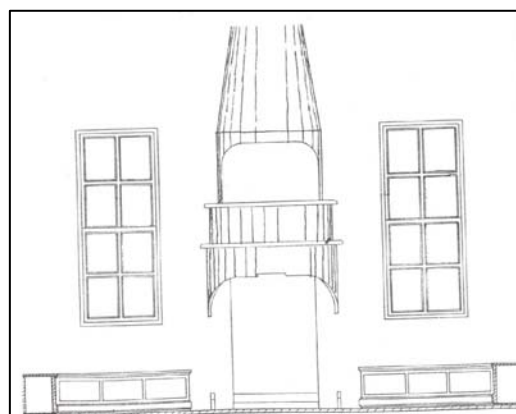
42. Σαχινσί με τρίδυμα παράθυρα

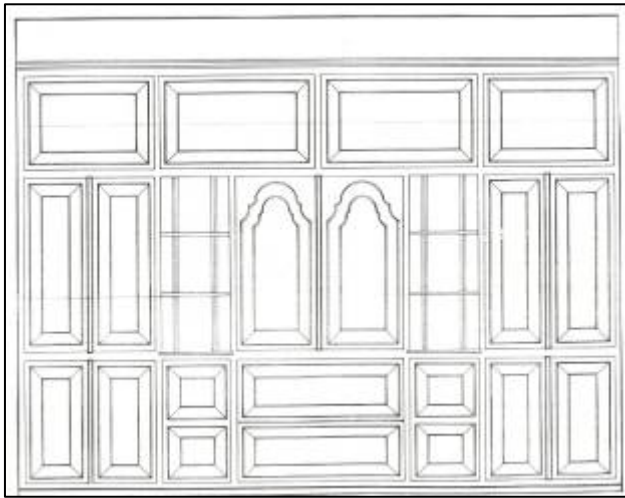
43. Όψη παράθυρου

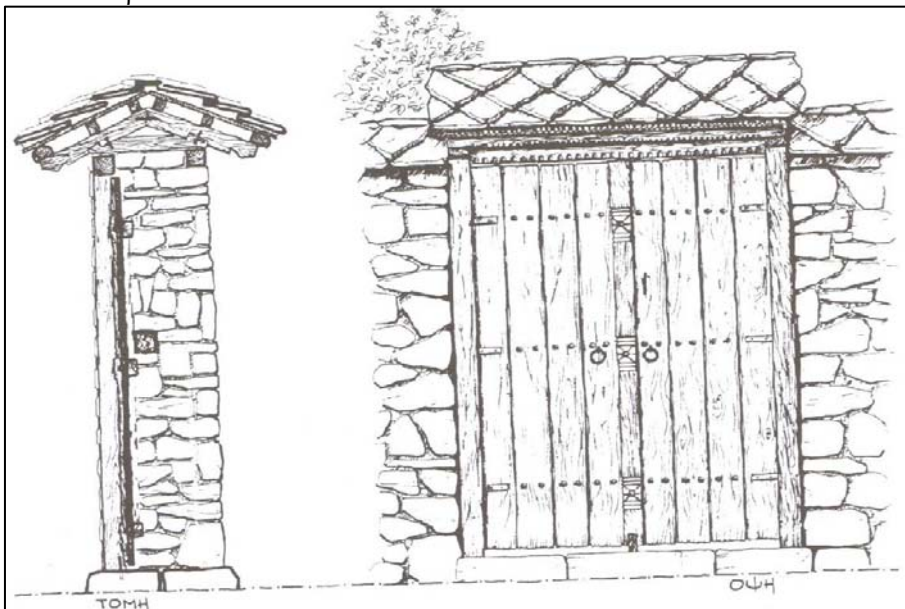
44. Όψη εξώθυρας από το αρχοντικό Λεονταρίδη

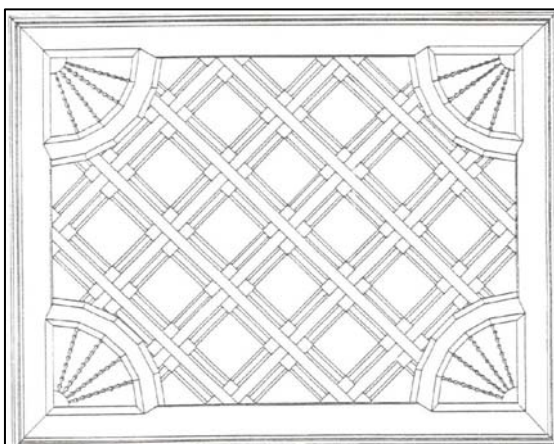
45. Τύπος μαρωνίτικου τζακιού

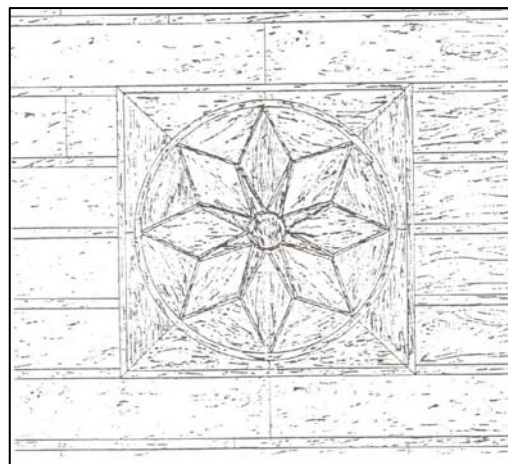
46. Μισάντρα

47. Ξύλινη καρφωτή αυλόπορτα

48. Ταβάνι από το αρχοντικό Παρασκευά

49. Ταβάνι από το αρχοντικό Φωτιάδη

50. Το αρχοντικό Ταβανιώτη (1880-1885)

51. Το αρχοντικό Ταβανιώτη (λεπτομέρεια)

52. Το αρχοντικό Καράβα (α' τέταρτο 19ου αι.)

53. 54. Το αρχοντικό Αγελαρίδη (19ος αι.)

55. Το αρχοντικό Παρασκευά

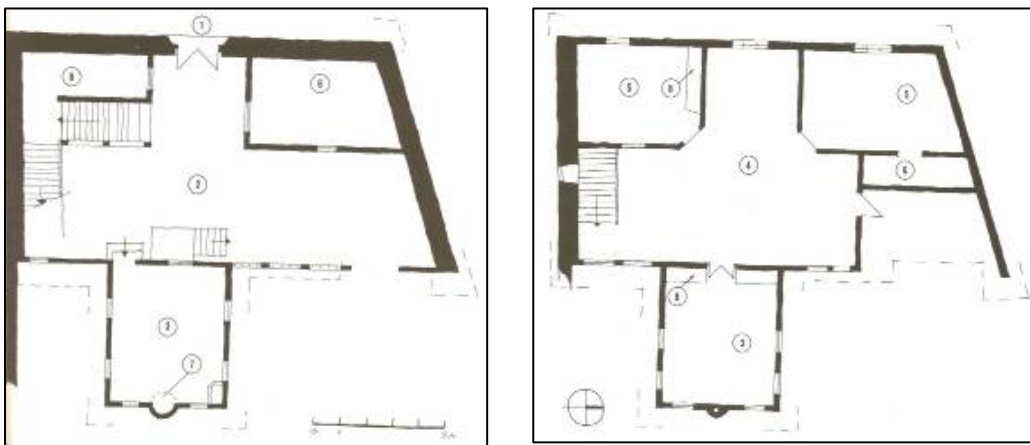
56. Το αρχοντικό Φωτιάδη
από τα νοτιοανατολικά

57. Αρχοντικό Φωτιάδη
α. ανατολική όψη
β. βόρεια όψη

58. Το αρχοντικό Λεονταρίδη (μέσα 19ου αι.)

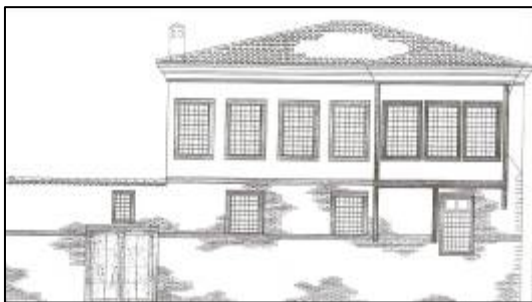
59. Το αρχοντικό Λεονταρίδη (κατόψεις ισογείου και ορόφου)

60. Το αρχοντικό Λεονταρίδη
(λεπτομέρεια της κύριας εισόδου)

61. Το αρχοντικό Λεονταρίδη
(λεπτομέρεια της σκάλας)

62. Αρχοντικό Περβανά (δυτική όψη)
Λιθόκτιστο αρχοντικό του 1873

63. Αρχοντικό Περβανά (νοτιοδυτική όψη)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΕΙΚΟΝΩΝ

Α. ΒΙΒΛΙΑ - ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΑ ΑΡΧΕΙΑ ΣΥΛΛΕΚΤΩΝ

Εικ. 37

Αφοί Νικουδίδη κατάστημα φωτογραφίας *Foto Express* στην Κομοτηνή

Εικ. 24

Βακαλόπουλος, Κ. (1991). *Ιστορία του Βόρειου Ελληνισμού: Θράκη*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη, σ. 250

Εικ. 42, 43, 44, 45, 46, και 62

Διζές, Ε. & Καρούκης, Π. (1987). Συντήρηση αξιοποίηση παραδοσιακού οικισμού Μαρώνειας. Κομοτηνή: Νομαρχιακό Ταμείο Ροδόπης, αρ. σχ. Α-1027 και αρ. κτηματολογίου 199

Εικ. 2

ΙΘ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων

Εικ. 40, 41 και 47

Κατσιμίγας, Κ. (1984). Αναζητώντας την αρχιτεκτονική φυσιολογία των αγροτικών οικισμών του Ν. Ροδόπης. *Θρακική Επετηρίδα*, 5, σ. 268, 269 και 282

Εικ. 58, 59, 60 και 61

Κίζης, Γ. (1991). *Ελληνική παραδοσιακή αρχιτεκτονική*. 8, Αθήνα: Μέλισσα, σ. 224 και 225

Εικ. 27, 28, 30, 31 και 38

Μαυρουδής Ιωάννης (προσωπικό φωτογραφικό αρχείο)

Εικ. 16

Μπακιρτζής, Χ. (1994). *Θράκη*. Κομοτηνή: Γενική Γραμματεία Περιφέρειας Ανατ. Μακεδονίας-Θράκης, σ. 168

Εικ. 36

Νομαρχία Ροδόπης / Δνση Πολεοδομίας. Φ.Ε.Κ. τ. Α΄, 08/08/1958

Εικ. 48, 49 και 57

Πουρνάρια, Κ. (1984-85). *Ο παραδοσιακός οικισμός της Μαρώνας*. Διπλωματική εργασία. Ξάνθη: Πολυτεχνική Σχολή, σ. 310 και Παράρτημα Α΄, σχ. Α3

Εικ. 1, 3, 5, 7, 8, 11, 13, 14, 17, 19, 20, 21

Σιγούρος, Ι. (1997). *Νομός Ροδόπης: Ιστορία, Αρχαιολογία, Γεωγραφία, Ανθρωπογεωγραφία, Πολιτισμός*. Κομοτηνή: Εταιρεία Παιδαγωγικών Επιστημών Κομοτηνής, σ. 150, 152, 50, 155, 52, 153, 70, 64, 68, 65, 68 και 69

Εικ. 4, 6, 10, 12, 15, 18, 22, 25, 26, 29, 32, 33, 34, 35, 52, 53, 54, 55, και 63

Σιγούρος Ιωάννης (προσωπικό φωτογραφικό αρχείο)

Β. ΙΣΤΟΤΟΠΟΙ**Εικ. 23**

<http://www.hotelsandrooms.gr/index.php?o=9597> (03/01/2011)

Εικ. 50

http://www.paratiritisnews.gr/detailed_article.php?id=140843&categoryid=10

(03/01/2011)

Εικ. 5

<http://www.remthtourism.gr/index.php> (03/01/2011)

Εικ. 56

http://www.xanthi.ilsp.gr/cultureportalweb/article.php?article_id=518&topic_id=56&level=&belongs=&area_id=59&lang=gr (03/01/2011)

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Από τη θέση αυτή θέλω να απευθύνω τις θερμές μου ευχαριστίες στον κ. Ελευθέριο Χαρατσιδίη επίκουρο καθηγητή του Τμήματος Γλώσσας, Φιλολογίας και Πολιτισμού Παρευξείνιων Χωρών του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης για τη βοήθεια και την επιστημονική του καθοδήγηση.

Θερμές ευχαριστίες οφείλω ακόμη στον κάτοικο της Μαρώνας κ. Ιωάννη Μαυρουδή, για την παραχώρηση φωτογραφιών από το προσωπικό του αρχείο.